

actele din 1281 subliniază tocmai deosebirea între hiperperii cunoscuți la Vicina și aceia care circulau tot la această dată la Pera, monezi de aur mai noi și cu o valoare (titlu) mai redusă. Întrucît zece din cele unsprezece descoperiri făcute pînă în prezent în Țara Romînească, Dobrogea și Moldova, datează din domnia lui Ioan III Ducas Vatatzes, concluzia la care ajunge o recentă comunicare este, că hiperperii « ad sagium Vicinae » reprezintă emisiunile mai vechi ale imperiului de la Niceea¹, care se impuseseră pe la mijlocul secolului XIII la Dunărea de Jos și de-a lungul fluviului și ca atare serveau aci ca monedă de calcul și la 1281, deși, între timp, fuseseră puse în circulație și alte monezi de aur, de dată mai recentă și de o valoare mai mică.

Hiperperul a servit pentru plata mărfurilor scumpe sau a celor livrate în cantități mari, pentru comerțul clasei feudale stăpînitoare sau a unor mari neguțători din centrele orășenești, așa cum de altfel se constată și în Bulgaria, în secolele XI—XII². Existența unui atare negoț în Țara Romînească, plătit în aur, se dovedește, pe de o parte, în tratatele de comerț ale voievozilor munteni (începînd din 1413), prin evaluarea mărfurilor orientale în hiperperi — celelalte fiind socotite, în general, în ducați — iar pe de altă parte, prin darea « pîrpărului », pentru peștele sărat și vasele de vin ce se vindeau la cherhanale³.

Se poate urmări, pe baza monezilor, evoluția schimburilor de mărfuri între Țara Romînească și Peninsula Balcanică? Au mers ele în linie ascendentă? Socotim că da, și dovada creșterii volumului acestor schimburi o găsim în intensificarea circulației monetare la nord de Dunăre, îndeosebi în secolele XII și XIII. La Balș⁴ s-au găsit monezi — unele din vremea Comnenilor — tăiate în patru și chiar în opt bucăți. Ele arată nevoia de « monetă divizionară » resimțită pe piața locală; lipsind bani de valoare redusă, s-a procedat la tăierea celor existenți în părți egale, reprezentînd un sfert sau o optime din semnul monetar inițial⁵. Crearea, prin acest procedeu, a unor subdiviziuni cu putere circulatorie se întîlnește și în alte părți ale Europei⁶. Din a doua jumătate a secolului XII, apar în Țara Romînească, alături de tradiționalele monede bizantine, și cele din alte țări. Un tezaur de la Filiași, îngropat probabil la invazia tătară din 1241, cuprinde 54 piese, emisiuni ale arhiepiscopilor de Salzburg, ale ducelui Bernard II de Carinthia, a mai multor orașe europene și chiar trei esterlini englezi de la Henric II Plantagenet⁷. La Păcuil lui Soare s-au găsit, între altele, două monezi de bronz emise de Guillaume de Villehardouin, bătute pe la mijlocul secolului al

¹ Octavian Iliescu, *op. cit.*, unde infirmă o interpretare anterioară, care vedea în mențiunea « ad sagium Vicinae » dovada existenței unei emisiuni locale: *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă*, București, 1936, p. 50—51 și V. Laurent, *La domination byzantine aux bouches du Danube sous Michel III Paleologue*, în « *Revue historique du sud-est européen* », XXII, 1945, p. 191—192.

² S. Lișev, *op. cit.*, p. 154—156.

³ Vezi mai jos, p. 372—373 și 378.

⁴ Situat tot pe drumul de legătură între Transilvania și vadurile Dunării.

⁵ E. Condurachi, *Monnaies byzantines coupées*, în « *Cronica numismatică și arheologică* », nr. 15, 1940, p. 227—229. Un sfert de monedă, probabil de la Isaac II Anghelos (1185—1195) s-a găsit în Transilvania, la Sincăieni; folosea tot ca o subdiviziune: C. Preda, *Săpăturile arheologice de la Sincăieni (raionul Ciuc)*, în « *Materiale* », VI, 1959, p. 864; Vezi și: O. Iliescu, *Despre tezaurele monetare...*, p. 184—185, și *Istoria Romîniei*, II, 1962, p. 66.

⁶ E. Condurachi, *op. cit.*, p. 229.

⁷ O. Iliescu, *O mărturie numismatică din îndepărtatul ev mediu romînesc*, în « *Buletinul societății numismatice romîne* », XXXVII (1943), p. 39—62.